

Tomtar och troll på Gesundaberget

SÖLVE OLOFSSON

Att tomten bor på eller bakom Gesundaberget har ju genom åren varit ett känt faktum för många generationer Solleröbarn. Ändå skulle det dröja ända till mitten av 1980-talet innan han fick en fast adress och en ståndsmässig bostad.

Dåvarande kommunalrådet Lennart Thorslund berättar att i början av 1980-talet hade Mora kommun Sveriges första, och hittills enda, reguljära charterflyg från utlandet. Var fjortonde dag kom det en laddning holländska turister som placerades ut i bygderna runt Siljan. Tanken på Tomteland kom emellertid från några engelsmän som kommit på att trots att det fanns temaparker på flera håll, så var det ingen som hade tagit fasta på var tomten bodde. Dessa engelsmän kom i samspråk med några holländska piloter som flög på Mora. De hörde sig för om piloterna möjligen kände till någon lämplig miljö och någon lämplig person att kontakta. Man fick tipset att prata med ett driftigt kommunalråd i Mora; Lennart Thorslund.

– Och så bar det sig inte bättre än att telefonen ringer, och där är det då en engelsman som berättar om det här. Jag tänkte att den där, han är ju inte riktigt klok han, skrattar Lennart.

Men där såddes ändå ett frö som slog rot hos Thorslund. Han insåg att här fanns en möjlighet att skapa en attraktion som skulle vara till glädje för Solleröborna och dessutom komma att locka turister till

Foto: Tomteland

kommunen. En arbetsgrupp med bl.a. Maths Budh, Sören Hedberg och Sara Markus bildades och man lyckades skaffa intressenter. Byggbolagen Diös och Skanska kontaktades och så initierades projektet Tomteland.

Det framstod redan från början som självklart att tomtens by skulle bestå av timmerhus. Husen skulle timras på gammalt sätt, men ändå ha lite sagokaraktär. Art director Ray Smith bidrog med fantasifulla skisser som förvandlades till byggnadsritningar av arkitekt Björn Uhlén. Timringen utfördes av duktiga timmermän från Sollerön. (Själva byggnadsarbetet finns beskrivet av Sarlars Börje Svensson i Sool-Öen 2009.)

Vad hände sedan? Jag tog kontakt med dagens ägare och vd Camilla Collet för att få en bakgrund till hur verksamheten bedrivs idag.

Anläggningen invigdes i december 1984, och den var då helt inriktad på tomten, nissarna och julen. Det skulle snart visa sig att detta koncept var alltför smalt för att vara lönsamt sett över hela verksamhetsåret. Julen är ju trots allt en ganska kort period. Till besökande barns stora besvikelse fanns inte heller tomten på plats på heltid, utan kom bara på exklusiva besök då och då. Detta misstag rättades efter

Foto: Tomteland

en tid till, men hade då redan hunnit medföra dålig publicitet. Saken blev inte bättre av att Tomteland fick internationell konkurrens. Finska Rovaniemi gjorde också anspråk på att vara tomtens hemort, och den finska tomten fick massiv uppbackning av både finska staten, finska postverket, lokala affärsintressen och flygbolaget Finnair. Det slutade, för Tomtelands del, med några ägarbyten och några konkurser.

I mitten av 90-talet ville man göra något radikalt för att rädda situationen. Den nuvarande ägaren Camilla Collett kontaktades, och hennes uppdrag var självklart; att nå en större publik och därigenom få verksamheten lönsam. På hennes initiativ fick tomtens sällskap av troll, älvor, häxor, Alven, Huldran och andra figurer ur den nordiska sagovärlden. På så vis skapades en miljö där sagor kunde bli verklighet året runt. Fortfarande var naturligtvis tomtens och jultidens viktigaste del, men resten av året fick övriga sagofigurer större utrymme. Camilla skapade sagokaraktärer, berättelser och skrev manus. Teaterverksamheten började ta form i blygsam skala. Skådespelartruppen bestod av ett halvduzin amatörer och skolungdomar.

Tomtelands fasta personal bestod ännu av bara två personer; Camilla och vaktmästare Bosse Andersson.

Foto: Karin Olofsson Wik

– Vi skulle utveckla konceptet och göra ett underverk, men vi fick inte kosta nånting, så det var väldigt mycket att koka soppa på en spik, säger Camilla med ett skratt.

Vid denna tid fanns inte heller möjlighet till någon restaurangverksamhet värd namnet. I anslutning till tomtens stora verkstad fanns bara ett litet personalkök där det gick att bedriva viss caféverksamhet. Man kunde grädda pannkakor och man kunde värma pizzabitar i microvågsugn. Ett litet kök fanns uppe i Tomtemors café. Det var tänkt som våffelstuga, men där kunde man åtminstone servera enklare rätter. Ett annat problem var att utbyggnaden hade stoppats på 80-talet när pengarna började ta slut. Man hann inte bygga allt det man hade planerat för. När verksamheten nu börjat växa kom det att innebära en brist på personal- och förrådsutrymmen, scenutrymmen, kostymförråd m.m. I hela denna stora temapark fanns t.ex. bara sex toaletter.

Camilla Collett lämnade jobbet på Tomteland i samband med en mammaledighet, men återkom år 2000. Året därpå utsågs hon till vd för hela verksamheten, och nu började saker och ting ta fart. En liten inomhusscen och scenen på torget byggdes. Trollhuset, som kom

Foto: Tomteland

att utgöra början på Trollrike, ritades av Maria Eld som fortfarande jobbar kvar som scenograf och kostymdesigner m.m. Detta hus var det första hus som tillkommit på Tomteland sedan byggstarten 1984. Noteras kan att trollhuset timrades av bl.a. Håkan Duhlbo, vars far Holger Duhlbo ingick i den ursprungliga arbetsstyrkan timmermän mer än femton år tidigare. Äpplet faller inte så långt från trädet!

Den dåvarande ägargruppen hade dock svårt att få fram de medel som skulle behövas för att bygga ut och utveckla verksamheten. Detta ledde till att Tomteland 2008 såldes till Grönklittgruppen. Förhoppningen var att en så stark ägare skulle kunna driva igenom investeringar som var nödvändiga för den framtida driften. Det behövs ju att det ständigt skapas nyheter i en park av den här typen. En rad investeringar gjordes också. Butiken i entréhuset byggdes, och toaletter och serviceområden byggdes ut.

– Och sedan byggde vi centralköket, livsnerven i hela Tomteland, med möjlighet att förse flera matställen i parken med mat till besökarna. En nödvändig investering för att parken skulle kunna växa. Camilla kvarstod som anläggningschef i Grönklittgruppen under några år, och propagerade för en fortsatt utbyggnad av sagolandet,

Foto: Tomteland

men de nya ägarna ville satsa på djurhållning och driva älgpark samt skapa ett nytt temaområde inne i parken; Hälgeland.

– Seriefiguren Hälge är fantastisk i sig men jag tyckte inte att denna karaktär passade in i vårt sagoland baserat på nordisk mytologi, säger Camilla. Det blev ohållbart för mig att fortsätta ansvara för en verksamhet jag inte trodde på så jag sade upp mig 2010 och lämnade parken med tungt hjärta.

Tomteland drevs vidare, men älgparken och Hälgeland blev aldrig någon kommersiell succé. Djurhållningen medförde stora kostnader och krävde stora resurser utan att för den skull locka en stor publik.

År 2018 köptes Tomteland av familjen Collett. Teaterverksamheten återfick sin stora betydelse. Ensemblen har sedan dess flerdubblats och består nu till största delen av professionella skådespelare och artister. En röd tråd i alla dramatiska berättelser som spelas upp är kampen mellan dem som vill förstöra naturen och dem som vill värna den. Den elake Trollkungen, Vittran och grymvättarna står mot älvorna, tomtarna, häxorna, féerna, Alven, Huldran m.fl. Barnen i publiken deltar entusiastiskt med ljudliga förslag och kommentarer till det som händer på scenen. Alla besökande, stora som små, får lära sig Tomtelands budskap:

Ta hand om naturen, klimatet och djuren!

Var juste emot andra och lär av varandra!

Jag tror på mig, jag svär, jag är bra som jag är!

– En av anledningarna till att vi i familjen Collett valde att köpa parken var just att driva och förtydliga Tomtelands viktiga budskap. Vi är en vanlig familj som plötsligt fått möjlighet att nå ut till många människor. Kan vi då göra och säga bra saker är det fantastiskt.

Att driva Tomteland är speciellt förklarar Camilla,

– Vi driver en stor teater mitt ute i skogen i en unik miljö. Vi omger oss med fantastiska medarbetare, konstnärer, musiker och artister som tillsammans med oss skapar upplevelser i egen regi. Allt våra besökare ser och hör är producerat och skapat av oss här på plats.

– Musikaläventyren i parken och mötet med sagofigurerna är den stora behållningen för barnen. Tänk att få se en livs levande drake, känna på Alvens magiska pilbåge, krama Huldran eller leka med världens busigaste häxa.

I denna anda fortsätter nu sagolandet Tomteland att växa och utvecklas. Nya attraktioner tillkommer ständigt när detta skrives. Nu kan man t.ex. få se när drakbebisens matas och när Alven försöker dressera den aningen skrämmande stordraken Kaldera. Under höstens ”spöklov” dyker en mängd kusliga figurer upp, och den stora »Felodimestivalen« går av stapeln. De flygande grymvättarna får snart ett eget bostadsområde, och det ryktas att där kommer även en magisk trollkarl att bo. Den ständiga kampen mot Trollkungen går vidare.

Det gångna året 2020 har ju tyvärr präglats av en annan kamp, nämligen kampen mot ett elakt coronavirus som lett till att mycket nöjes- och kulturverksamhet i Sverige har fått läggas i malpåse. Tack vare rigorösa förberedelser och den super-duperstarka tomtekraften har dock Tomteland kunnat hålla öppet hela sommaren. Detta har varit till stor glädje, inte minst för de många ungdomar som fått feriarbeten i sagolandet. Publiken fortsätter att strömma till och närmar sig 60 000 årsbesökande. Tomteland tilldelades Stora Turismpriset 2020 av Tillväxtverket. Det finns många goda skäl att tro på Tomten!

Sölve Olofsson